äratanud „Päevalehe“ juhtkirjanikuna eeskätt sise- ja välispoliitika alal. Sisepoliitiliste küsimuste arutamisel on ta järjekindlalt silmas pidanud demokraatlikke põhimõtteid. Süvenemine probleemide tuuma, küsimuste asjalik ja mitmekülgne käsitlus ja tasakaalukas vormis antud tihe, hoolikas ning selge sõnastus on tõstnud T-i mõõtuandvamaks eesti ajakirjanikuks.

Isikl. jm. saadud andmed. *T.*

***TAMMSAARE, A. H.** (pseud.; kodanikunimega **Anton Hansen**), kirjanik. — Pärast „Tõe ja õiguse“ esimese osa ilmumist (1926, 2. tr. 1929) avaldas T. romaanid „Tõde ja õigus“ II (1929, 2. tr. 1938), III (1931), IV (1932) ja V (1933, 2. tr. 1936), „Elu ja armastus“ (1934), „Ma armastasin sakslast“ (1935), „Põrgupõhja uus vanapagan“ (1939), noorsoojutustuse „Meie rebane“ (1932), näidendi „Kuningal on külm“ (1936), essee „Hiina ja hiinlane“ (1938), oma varasemate teoste uustrükke „Juudit“ (2. tr. 1936), „Kõrboja peremees“ (3. tr. 1937) jt. ning rea tõlkeid, nagu W. Scott'i „Ivanhoe“ (1926), J. Galsworthy „Valge ahv“ (1928), F. Dostojevski „Kuritöö ja karistus“ (1929, 2. tr. 1939), O. Wilde'i „Dorian Gray portree“ (1929), J. Conrad'i „Lord Jim“ (1931), B. Shaw' „Tagasi Metuusala juurde“ (1931), I. Gontšarov'i „Oblomov“ (1934; kõik eelmised on ilm. Tartus) jt. Ta on avaldanud kirjutisi ajakirjus („Olion“, „Tänapäev“ jt.) ja ajalehis („Vaba Maa“, „Rahvaleht“ jt.). — Romaanis „Tõde ja õigus“, mis oma viie köitega on ulatuslikumaid eepilisi teoseid mitte ainult T. toodangus, vaid ka eesti kirjanduses üldse, kujutatakse autobiograafiliste sugemetega põimitult ühe perekonna saatust peamiselt Põhja-Eesti maa- ja linnaolude taustal ärkamisajast alates XX sajandi kolmanda aastakümneni. Kolme eri sugupõlve muutuvat ilmet jälgides on T. oma keskseks vaatlusobjektiks valinud käsitlusaluse perekonna teise generatsiooni esindaja, taluoludest välja vaimse tegevuse poole püüdva ning lõpuks ka selleni jõudva talupoisi — Vargamäe Indreku. Indrek, see oma olemuselt rohkem erandlik kui tüüpiline kuju, on teda karakteriseeriva valvsa ning juurdleva vaimu tõttu autorit võimaldanud heita mitmeti eredat valgust neile rohkeile tõe ja õiguse probleemidele, millega eesti ühiskonnal on tulnud tegemist teha ärkamisajast alates. Et aga Indrek oma vaimsest ärksusest hoolimata on üldiselt siiski rohkem passiivne reflekteerija kui aktiivne teotseja, siis omandab ometi tunduvalt suurema tähtsuse tõe ja õiguse otsimine üldinimlikkude intiimsemate elamuste raamides. Realistlikku olude- ja tüübikujutust kõrvuti romantiliselt ilmestatud tõeotsimisega, mis esineb „Tões ja õiguses“, võib jälgida ka romaanides „Elu ja armastus“ ning „Ma armastasin sakslast“. Keskse armastusprobleemi käsitlemise kõrval, mis viimases on tihedalt seotud rahvusküsimuse senisest erineva, nii mõneski suhtes „ketserliku“ valgustamisega, leidub mõlemas, eriti esimeses, rohkesti mõttelüürilisi arutlusi, osalt huvipakkuvail, osalt aga ilmsesti liiga päevakajalistel teemadel. Kalduvus peateemast kõrvale eksivaiks või liiga venivaiks arutlusiks mõjus mõnevõrra kahjustavalt teose keskendamisele juba „Tões ja õiguses“; järgmisis romaanides tõkestab see veelgi tunduvamalt keskse kujundusjoone jälgimist. Kuigi T. rohkearvulised kõrvalekaldumised on põhjustanud kompositsioonilist laialivalguvust, ei saa siiski eitada nende vahelelükitud ääremärkuste vaimukust. Tervenisti aga moodustub vaimukaist, kuigi mitte just alati selgeist ääremärkusist näidend „Kuningal on külm“. T. romaanide suur populaarsus laiemas lugejaskonnas ühelt poolt ja nende tüübirikkus ning paigutine sügav dramaatilisus teiselt poolt on meelitanud teatriinimesi katseid tegema T. teoste ümberkohendamiseks laval esitamise jaoks. Neist mitmeti tarbekirjanduse astmele jäänud töötlusist on osa võinud ilmuda trükiski, nagu A. Särev'i dramatiseeringud „Andres ja Pearu“ (Tall. 1937) ja „Kõrboja peremees“ (Tall., 1937). Kõrvuti T. kirjanikunime kaalu tõusuga kodumaal on üha avaramaks muutunud võimalused tema toodanguga tutvumiseks välismailgi: ta tähtsamaid teoseid on tõlgitud soome, ungari, läti, rootsi, saksa jt. keeltesse. Nii on ilmunud ta „Kõrboja peremees“ läti (1925), soome (1929), ungari (1933) ja rootsi keeles (1938), „Tõde ja õigus“ soome (I 1932, V 1935), läti (kokkutõmmatult neljaks köiteks 1936, 2. tr. 1938) ja saksa keeles (I 1938, II ja III koos 1939), „Elu ja armastus“ läti keeles (1938) jne. T. pidevalt kasvanud populaarsuse ja te-

Eesti biograafilise leksikoni tÃƒÂ¤ienduskÃƒÂ¶ide, 1940, lk. 331